

**Oponentský posudek
druhé verze disertační práce**

PhDr. Vojtěch Hájek

***CIVILNÍ VRTULNÍKY V POVÁLEČNÉM ČESKOSLOVENSKU
A JEJICH VYUŽITÍ V AEROKLUBECH SVAZARMU
(ČVUT Praha 2019, 266 str. +31 str. příloh)***

PhDr. Vojtěch Hájek předložil revidovanou verzi své disertační práce, proti jejímuž prvnímu znění byly v oponentských posudcích vysloveny závažné námitky, takže se disertant rozhodl nepřistoupit k obhajobě a svou práci přepracovat. Přepracovaná verze se od předchozí liší především řadou formálních úprav a upravenou částí týkající se metodologických východisek disertační práce. Vzhledem k těmto skutečnostem je tento nový posudek konkretizací závěrů vyslovených v mém prvním posudku.

a) Aktuálnost zvoleného tématu

Disertační práce zůstala pochopitelně tematicky shodná, lze proto jen opakovat, že jde o téma „velmi poutavé“, které také tvoří důležitou kapitolu vývoje československého letectví. Je to také téma, které má řadu politických, ekonomických, technických i kulturních souvislostí. Dějiny vrtulníkového letectví začínají v letech druhé světové války a v následujících desetiletích prošly velkým a rychlým technickým vývojem, na němž se podílelo podle svých hospodářských a technických možností i Československo. Zdejší možnosti byly ovšem limitovány i politickými okolnostmi, které vývoj vrtulníků v Československu nakonec ukončily.

b) Splnění sledovaného cíle

Disertační práce chtěla podat *ucelený a koherentní obraz (...) tématu, odpovídajícím způsobem jej zasadit do rámce obecných dějin a světové a evropské historie techniky, a samozřejmě historie českého, respektive československého letectví*. Tento cíl se ani revidované verzi práce plnit nedaří. Zůstává otázkou, co chce autor sledovat: chce popisovat vývoj civilního vrtulníkového letectví, nebo analyzovat je, a to v jakém kontextu: vývoj civilního (svazarmovského) letectví v Československu, nebo v širším mezinárodním srovnání? Projevuje se tu stejně jako v komentáři k následujícímu bodu c) nedostatečnost v pokládání si výchozích metodologických otázek, jež mají být strategickým východiskem přinejmenším popisu tématu, v případě disertační práce ovšem hlouběji zakotveného přístupu, tedy jeho analýz, či syntetizujícího zpracování.

c) Zvolené metody zpracování

PhDr. V. Hájek se snažil poopravit pasáže a problémy, na něž posudky první verze práce výslovně upozorňovaly; ale jenom ty. Navíc, podrobnější rozčleňování textu do jednotlivých podkapitol celek textu spíše zneřehlednilo, než přispělo k logice celého výkladu: Najdeme tu i přehlédnutou chybu v číslování kapitol (chybí podkapitola 2.2.2.), což je možné považovat za formální chybu.

Posudky k první verzi práce jí vytkly především přílišnou popisnost a nedostatečné metodologické ukotvení. Tyto výtky je nutné vyslovit i k její druhé verzi. Kapitola Metodologie byla přezvána na Metodologická východiska, byla rozšířena, avšak vyvolává další otázky. Lze akceptovat úpravu kapitoly 1.9. – Orální historie, i když poslední odstavec této podkapitoly působí spíše deklarativně?

Podkapitola 1.10. – Metodologická východiska vyvolávají hlubší otázky. Jak jsem již konstatoval, zůstává práce na úrovni shrnujícího popisu, daleko méně skutečné analýzy problému - a právě tomu by měla odpovídat zvolená metodika. V této podkapitole – z hlediska disertačního charakteru předkládaného textu jedné z podstatných – se však jako východisko objevuje odvolávání se na narativistickou teorii Hydena Whitea. Problém spočívá v tom, že jednak se tato teorie nijak neodráží v samotném zpracování práce, v samotném textu se neobjevuje ani používání termínů narativistických konceptů, natož pak o jejich využívání pro analýzu tématu disertační práce. Navíc konstatování, že se autor „necítí povolán“ pouštět se do „rozlišování žánrů podle obecně známého“ Whiteova modelu, vyvolává nutně otázku, proč se

tedy autor disertace na tuto teorii odvolává? A konečně, autorovo právě citované konstatování prozrazuje, že Whiteovi pravděpodobně vůbec neporozuměl. Americký teoretik totiž rozhodně nemluví o žánrech, nýbrž o tropech. Žánr je zpětně vymezená skupina konkrétních textů shodných či příbuzných svou formou nebo obsahem (studie, recenze, román, sonet, atp.). Tropus je pojem postihující, řečeno jednoduše, „verbální kompozici“ odlišující logický důkaz od čiré fikce a kterou z analytického hlediska vystihuje pojem diskurs. Zarážející je, že toto objasnění pojmu tropus obsahuje výběr z Whiteových studií (H. White, *Tropika diskursu*, Praha 2010, s. 10 – 11), tedy práce, na niž se V. Hájek výslovně odvolává (!). Z metodologického hlediska je také sporné odvolávat se na to, že v disertaci je vyprávěn „příběh“ vrtulníkového civilního letectví v Československu. Nabízí se tu vysvětlení, že tohoto slova V. Hájek užívá jako pouhého synonyma pojmu „narrativ“ (což sugeruje i heslo Příběh ve wikipedii), avšak to je silné zjednodušení obsahu tohoto pojmu. Příběh je sice (také) vyprávění, ale ve svém plném významu není prostým chronologickým převyprávěním dění (story), nýbrž nějakou promyšlenou strategií obsahující v sobě nejistotu, hledání (anglicky plot).

Odkazem na Whiteův koncept o vymezení strategie své práce jakožto „příběhu“ si V. Hájek zbytečně zkomplikoval vyjasnění svých skutečných teoretických a metodologických (ne)východisek: Znova je třeba opakovat, že předložená druhá verze práce je prostým popisem vývoje československého civilního vrtulníkového letectví kolísajícího mezi popisem jeho technického vývoje a zřetelem k proměňujícím se politickým podmíněnostem tohoto vývoje. Nelze se tak zbavit dojmu, že odvolávka na narativismus je motivována prostým záměrem „aby to vypadalo“.

d) Výsledky disertace včetně nových poznatků

Disertační práce může případně posloužit svým populárně naučným charakterem jako určité poučení o dějinách svazarmovského vrtulníkového letectví a jeho technického vybavení, neboť alespoň shrnuje dosud rozptýlený informační materiál do jednoho celku.

e) Význam pro praxi / další rozvoj věd

Disertační práce má svůj obecně heuristický význam v prvotním shromáždění dat. Daleko méně již může sloužit pro pochopení sociálně-politického kontextu, v němž se svazarmovské vrtulníkové letectví vyvíjelo.

f) Analyzovat vývoj podmínek samostatné tvůrčí činnosti vědecké práce; původní a autorem disertační práce publikované výsledky přijaté k uveřejnění (§47, odst. 4 Zákona č. 111/1998 Sb. a čl. 28, odst. 1 SZŘ).

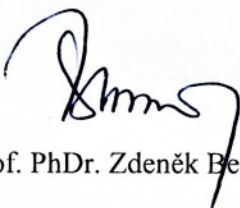
Přepracovaná verze disertace neodstraňuje závažné nedostatky, jež jsou obecně kladeny na vědeckou práci, kterou disertační práce (na rozdíl od diplomové práce) již je (má být), a které byly uvedeny i v mém posudku její první verze.

g) Doporučení či nedoporučení k obhajobě

S lítostí tak musím konstatovat, že nelze než v podstatě zopakovat závěr mého prvního posudku:

Celkový dojem z předložené přepracované disertační práce nemůže být jiný než rozpačitý. Je založena na více jak dostatečné heuristické základně, která umožňuje zpracování tématu jak syntézou, tak i jeho potřebné dílčí analýzy. Přesto práce zůstala na úrovni prostého, buď ryze technického, nebo „vnějšího“ popisu provozu vrtulníkového letectví ve Svazarmu či Slov-Airu. V. Hájkovi se nepodařilo dva jím samým deklarované zorné úhly, tj. zřetel technický a historický, organicky propojit. Tato zřetelná paralelita obou nutných složek, které by měly být integrálně propojeny, se projevuje na všech úrovních struktury, které vědecká práce má, tj. od metodologie až po metodické zpracování. Práce má popisný charakter, skutečně analytických částí v ní není mnoho a navíc jde vesměs o informace přebírané z výchozí heuristické základny práce. Disertace má tak charakter populárně naučné encyklopedie a nikoli analyticko-syntetické monografie, jak její povahu sám autor definuje v úvodních částech textu. Z hlediska nároků kladených na disertační práce v historických oborech tak předložená práce – přes vykonanou heuristiku a snahu o deklarovaný cíl podat *ucelený a koherentní obraz (...) tématu, odpovídajícím způsobem jej zasadit do rámce obecných dějin a světové a evropské historie techniky, a samozřejmě historie českého, respektive československého letectví* – bohužel **nesplňuje; disertaci proto nemohu doporučit k obhajobě**. Nicméně podle akademických zvyklostí má právo k její obhajobě přistoupit.

Praha 17. 4. 2020

prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.